

Natuur.oriolus

Rui Geoorde Fuut

Hybriden Ringmus - Huismus

Hybride Ringmus *Passer montanus* & Huismus *P. domesticus*, Zichem 2004 en 2005

MARC HERREMANS

Inleiding:

Hybriden komen bij zangvogels relatief weinig voor in de natuur. De mussen vormen daarop geen uitzondering: tussen de wijdverspreide en (ook bij ons tot voor kort) talrijke soorten Huismus *Passer domesticus* en Ringmus *Passer montanus* zijn er een paar 10-tallen hybriden bekend (Summers-Smith 1988, Eigenhuis 1990, Cordero 1991, Sheppard 1995, Solberg & Ringsby 1996,

Solberg et al. 2006). In België zijn er 5 gevallen gedocumenteerd (Burggraeve 2006).

Op 4 dec. 2004 observeerde ik in de tuin te Zichem (VL.B.) kort een afwijkende mus die samen met enkele Ringmussen de voederplaats bezocht. Elk najaar (maar in afnemende mate) ring ik in de tuin een paar honderd doortrekkende Ringmussen. Op 26 okt. 2005 ving ik uit zo'n groepje een gelijkaardige, afwijkende mus.

Figuur 1-2. Hybride Ringmus x Huismus *Passer montanus* x *P. domesticus*, Zichem 26 okt 2006 (Foto: Marc Herremans)
Figures 1-2. Hybrid Tree Sparrow x House Sparrow *Passer montanus* x *P. domesticus*, Zichem 26 Oct 2006 (Marc Herremans)

Figuur 3-4. Ringmus *Passer montanus* (links) en hybride Ringmus x Huismus *Passer montanus* x *P. domesticus* (rechts), Zichem 26 okt 2006 (Foto: Marc Herremans)
Figures 3-4. Tree Sparrow *Passer montanus* (left) and hybrid Tree Sparrow x House Sparrow *Passer montanus* x *P. domesticus* (right), Zichem 26 Oct 2006 (Marc Herremans)

Beschrijving:

Van de vogel van 2004 werd enkel gezien dat hij op het vlak van grootte en kleur veel weg had van een Ringmus, behalve een opvallende, volledig witte kin (de zwarte kinvlek ontbrak dus), een meer vosbruine kruin met een grijzere centrale zone. De vogel is na die ene korte observatie niet meer teruggezien.

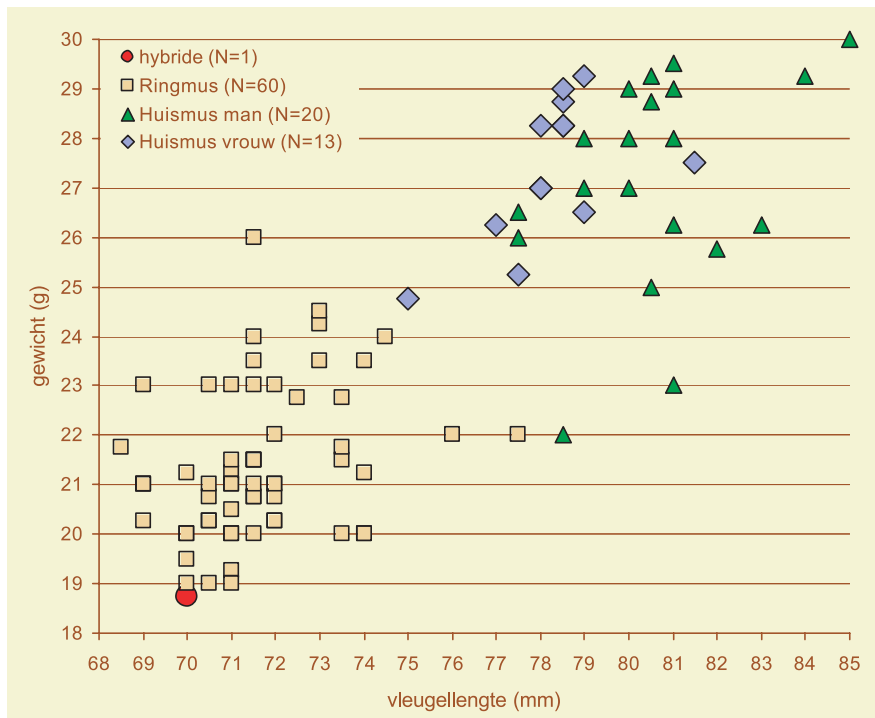
De in 2005 gevangen vogel was gelijkaardig en geleek wat grootte, vorm en kleur betreft sterk op een Ringmus, behalve:

- (1) blekere, meer rossige kruin (Fig. 1-4),
- (2) een vage groen-grijze centrale zone, duidelijker achteraan op de kop (dit laatste zoals bij het jeugdkleed van de Ringmus, maar de vogel was wel degelijk volledig geruid naar het eerste winterkleed) (Fig. 1-4),
- (3) volledig, spierwitte kin (Fig. 1-3),
- (4) duidelijk grotere zwarte vlek op de wangen (Fig. 1-3),
- (5) sterk verbleekt en nog slechts heel vaag donker oogmasker (Fig. 1-3),
- (6) neusdekveren zwart, contrasterend met bleke afboording van het masker op het voorhoofd en boven het oog (Fig. 1-3),
- (7) feller witte nekband die achteraan nauwelijks onderbroken is (Fig. 1-4),
- (8) rug, stuit en bovenstaartdekveren bleker, meer grijzig (Fig. 2,4),
- (9) buitenvlaggen van de grote armdekveren minder kastanjebruin (Fig. 2,4),
- (10) snavel bleker, meer hoornkleurig (maar met een donkere ondertoon) (Fig. 1-3),
- (11) de vogel was relatief klein, zelfs voor een Ringmus (Fig. 5), maar had toch een relatief lange snavel zoals een Huismus (Fig. 6).

Het geluid was niet te onderscheiden van Ringmus. De vogel was trouwens op pad met een groep Ringmussen. Overigens worden nauwelijks enkele Huismussen per jaar gevangen in deze tuin. Op basis van de onvolledige schedelverbening was dit een jonge vogel, dus zeker niet hetzelfde exemplaar dat werd waargenomen in 2004.

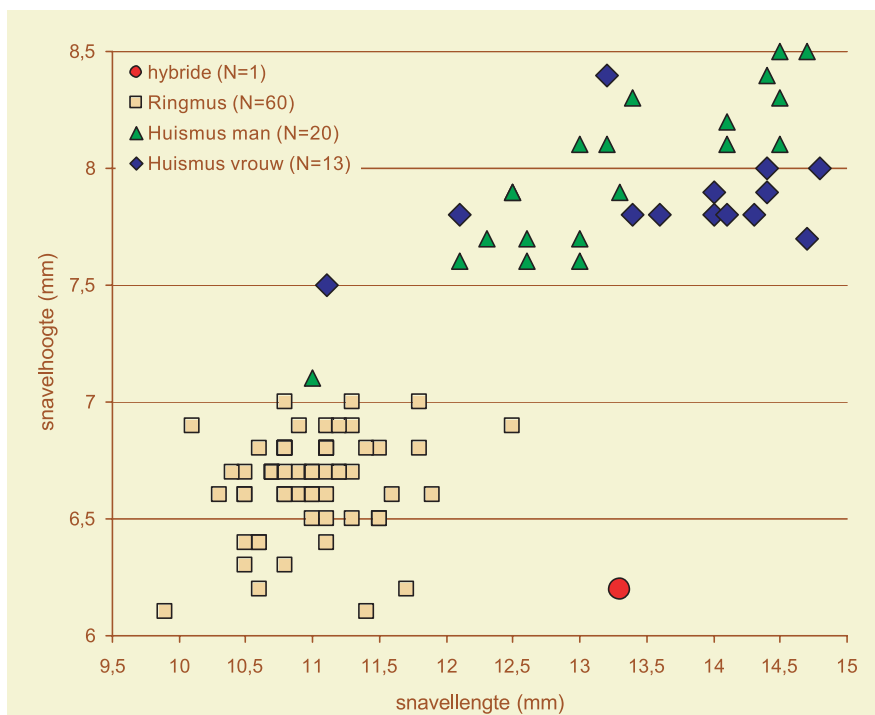
Bespreking:

Het is duidelijk dat het hier om een afwijkend gekleurde mus gaat, maar hoe onderscheiden we een kleurafwijking van een mogelijke hybride? Van hybriden hebben we de algemene verwachting dat ze duidelijk

Figuur 5.
Biometrische vergelijking van de hybride Ringmus x Huismus *Passer montanus* x *P. domesticus* met Ringmussen en Huismussen. De hybride was een klein, licht musje, zelfs in vergelijking met een Ringmus.

Figure 5.
*Biometric comparison of the hybrid Tree Sparrow x House Sparrow *Passer montanus* x *P. domesticus* with Tree Sparrows and House Sparrows. The hybrid was a small, light sparrow, even in comparison with a Tree Sparrow.*

Figuur 6.
Biometrische vergelijking van de hybride Ringmus x Huismus *Passer montanus* x *P. domesticus* met Ringmussen en Huismussen. De hybride had een ondiepe snavel als een Ringmus, maar de langere snavel van een Huismus.

Figure 6.
*Biometric comparison of the hybrid Tree Sparrow x House Sparrow *Passer montanus* x *P. domesticus* with Tree Sparrows and House Sparrows. The hybrid had a shallow bill like a Tree Sparrow but the longer bill of a House Sparrow.*

Figuur 7-8: Ringmus *Passer montanus* (Foto's: Rudy Debruyne, Daniel Wybo)
Figures 7-8: Tree Sparrow *Passer montanus* (Rudy Debruyne, Daniel Wybo)

Figuur 9-11: Adult mannetje Huismus *Passer domesticus* (Foto's: Diederik D' Hert, Mathias Keuppens, Willy Ceulemans)
Figures 9-11: Adult male House Sparrow *Passer domesticus* (Diederik D'Hert, Mathias Keuppens, Willy Ceulemans)

kenmerken vertonen van beide ouders en liefst voor de meer uitgesproken verschillen ergens in het midden liggen, maar dat hoeft lang niet altijd zo perfect te zijn.

Volgende van bovengenoemde aspecten die van Ringmus (Fig. 7-8) afwijken, liggen inderdaad meer in de lijn van een mannetje Huismus (Fig. 9-12): (1) meer roodbruine kruin en (2) grijs centraal op de kruin, (6) wit boven het oog en boven het masker, (7) feller contrasterende nekband, (8) grijzere rug, stuit en bovenstaart. Anderzijds zijn er een paar kenmerken die enkel voorkomen bij een wijfje Huismus (Fig. 13): (3) witte kin en ontbreken van zwarte vlekken op de borst, (5) een heel vaag oogmasker en (10) de blekere snavel. Op basis van deze laatste reeks kenmerken, en ook gezien de kleine afmetingen, kunnen we er van uitgaan dat het hier om een wijfje gaat. Zij heeft dan wel opvallend veel "haanvederigheid" van de Ringmus geërfd waaraan toch ook met het patroon en de kleuren van een mannetje Huismus invulling is gegeven*.

Van Huismus wordt normaal beweerd dat ze geen zwarte vlek op de oordekveren heeft, en hoe deze hybride vogel dan aan een vlek komt die zelfs groter is dan bij een Ringmus is intrigerend. Toch vinden we bij een aantal Huismussen (zowel mannetjes als wijfjes) wel degelijk een grote, vage, iets donkerdere oorstreek (Fig. 12), en het is kennelijk dit onderliggend patroon van de Huismus waaraan met de harde zwarte vlek van de Ringmus invulling is gegeven.

De in de literatuur beschreven of geïllustreerde hybriden van Huismus en Ringmus zijn nogal variabel in een aantal details. Cordero (1991) beschrijft als algemene regel dat mannetjes hybriden meer op

Ringmussen lijken en wijfjes meer op Huismussen. De huidige vogel is een wijfje dat toch nogal goed op een Ringmus lijkt. Eigenhuis geeft een aantal verschillen tussen de gefotografeerde vogel uit Aalsmeer en de plaat in Harris *et al.* (1989). De vogel uit Zichem bevestigt de individuele variatie die er bestaat bij hybriden, vb. in de breedte van de grijze band over de kruin (soms minder duidelijk vooraan of achteraan), de witte tekening boven het masker en aan het oog (van afwezig tot heel duidelijk voor en achter het oog), de sterkte van de tweede vleugelstreep in de grote armdekveren (van afwezig als bij Huismus tot even opvallend als bij Ringmus), de grootte en het contrast van de zwarte oorvlek (van relatief vaag tot heel groot en scherp afgetekend), de rug en stuitkleur (van bruin tot grijsig) en de kleur van de onderzijde (van wit tot vuilwit of zeemkleur). De witte tekening boven het masker en aan het oog is bij mannetjes

Figuur 12: Adult mannetje Huismus *Passer domesticus* (met donkere oordekveren) (Foto: Jos Van Kerckhoven)
Figure 12: adult male House Sparrow *Passer domesticus* (with darker ear coverts) (Jos Van Kerckhoven)

Figuur 13: Adult wijfje Huismus *Passer domesticus* (Foto: Marc Vermeulen)
Figure 13: Adult female House Sparrow *Passer domesticus* (Marc Vermeulen)

Huisumus trouwens ook erg variabel, van afwezig tot heel opvallend zowel voor als achter het oog, en bovendien zou het voorkomen van relatief meer wit in de loop van de laatste paar decennia sterk toegenomen zijn (van Heurn 2003).

* De vogel werd voor verder onderzoek gekooid en heeft in de loop van de zomer van 2006 minstens 1 ei gelegd, een afdoend bewijs dat het inderdaad een wijfje was.

Dankwoord

André Cristael, Paul Dirven en Jos Van Kerckhoven waren zeer behulpzaam bij het vangen van mussen als biometrisch vergelijkingsmateriaal te Herselt (A) en Heultje (A).

Referenties

- Burggraeve G. 2006. Waarnemingen van een hybride Ringmus *Passer montanus* x Huismus *Passer domesticus*. *Natuur.oriolus* 72 (3): 80.
- Cordero P. 1991. Phenotypes of adult hybrids between House Sparrows *Passer domesticus* and Tree Sparrow *Passer montanus*. *Bull. Brit. Ornithol. Club* 111: 44-46.
- Eigenhuis K.J. 1990. Hybride Huismus x Ringmus te Aalsmeer in januari-februari 1990. *Dutch Birding* 12: 186-187.
- Harris A., L. Tucker. & K. Vinicombe 1989. *The Macmillan field guide to bird identification*. London.
- Sheppard R. 1995. Hybrid Tree x House Sparrow in County Donegal. *Irish Birds* 5 (3): 319-320.
- Solberg E.J. & T.H. Ringsby. 1996. Hybridization between House sparrows (*Passer domesticus*) and Tree sparrows (*P. montanus*). *J. ornithol.* 137: 525-528.
- Solberg E.J., Jensen H., Ringsby T.H. & B.-E. Sæther. 2006. Fitness consequences of hybridization between house sparrows (*Passer domesticus*) and tree sparrows (*P. montanus*). *J. ornithol.* 147: 504-506.
- Summers-Smith J. D. 1988. *The Sparrows*. T & A D Poyser, Calton.
- Van Heurn, A.A. 2003. Blij met een dode mus: over de variatie in de koptekening en het keelborststuk bij de huisumus in Zuid-Limburg. *Natuurhistorisch Maandblad* 92: 170-173.

Marc Herremans, Lobbensestraat 299, B- 3271 Zichem marc.herremans@natuurpunt.be

Samenvatting – Abstract - Résumé

In Zichem (B) werd op 4 dec 2004 een afwijkende mus waargenomen; op 26 okt 2005 werd daar een gelijkaardig exemplaar gevangen. Op basis van de kenmerken mogen we besluiten dat het hier om een hybride vrouwtje Ringmus x Huismus gaat. Behalve de witte keel had de vogel meer kenmerken van een Ringmus dan van een Huismus; ze riep ook als een Ringmus. Dit wordt vergeleken met andere gevallen beschreven in de literatuur. Het is het zesde en zevende gedocumenteerde geval voor België.

Hybrid Tree Sparrow x House Sparrow *Passer montanus* x *P. domesticus* at Zichem in 2004 and 2005.

*On 4 Dec 2004 in Zichem (B), an aberrant sparrow was observed; on 26 Oct 2005 another similar example was captured. On the basis of distinguishing features we can say we are dealing with a female hybrid Tree Sparrow x House Sparrow *Passer montanus* x *P. domesticus* here. Except for a white throat, the bird showed more characteristics of a Tree Sparrow than a House Sparrow; its call was also like a Tree Sparrow. Comparison is made with others*

described in the literature. These are the sixth and seventh documented occurrences in Belgium.

Hybride Moineau friquet x Moineau domestique *Passer montanus* x *P. domesticus* à Zichem en 2004 et 2005

*Le 4 décembre 2004, un moineau aux couleurs inhabituelles fut aperçu à Zichem (B); le 26 octobre 2005 un exemplaire pareil y fut capturé. Sur base des caractéristiques nous pouvons conclure qu'il s'agit d'une femelle hybride Moineau friquet x Moineau domestique *Passer montanus* x *P. domesticus*. A part la gorge blanche, l'oiseau représentait plus de caractéristiques d'un Moineau friquet que d'un Moineau domestique; le chant rappelait celui du Moineau friquet. Ce cas est comparé à d'autres cas documentés. Il s'agit des 6e et 7e mentions pour la Belgique.*